

HATALOMÁTVÉTEL “SZALÁMITAKTIKA” ÚTJÁN

A Magyar Demokrácia felszámolása 1945 és 1947 között

A II. világháború befejezése után a megszálló orosz hatalom Lengyelországban, Romániában és Bulgáriában kommunista irányítás alatt álló ún. “népfrontkormányokat” juttatott hatalomra. Szabad választások megtartására csak Csehszlovákiában és Magyarországon került sor. Míg a csehszlovákiai - 1946 májusában megtartott - választások a szovjet kormány szempontjából nézve “kedvezően” alakultak, ugyanis a kommunista párt 38 %-ot (Cseh-és Morvaországban 44 %-ot) ért el, addig Magyarországon a legnagyobb polgári párt a budapesti – 1945. október elején tartott - községi választáson több mint 50 %-ot, az 1945 november 4-én tartott országos választáson közel 60 %-os többséget szerzett a kommunista párt 17 %-ával szemben. Ennek ellenére 1947 végén már nyilvánvalóvá vált, hogy az ország feltartóztathatatlan lépésekkel halad a kommunista egypártrendszer felé. E kis értekezés célja annak elemzése, miként volt lehetséges e taktika, amely hosszú évtizedekre megakadályozza az ország demokratikus fejlődését.

Magyarország helyzete a háború befejezése után

1944/45 fordulóján az ország egész területén véres harcok folytak két totalitárius nagyhatalom: a végső megsemmisülés felé támolygó harmadik Birodalom és a nyugati hatalmakkal szövetséges, a győzelmet rövid időn belül kivívó Szovjetunió között. A magyar állami és közigazgatási szerkezet e megsemmisítő csaták folyamán szinte teljesen összeomlott. A Szovjetunónak módjában állott volna az ország szovjet minta szerinti “gleichschaltolása”, de a jaltai háromhatalmi nyilatkozat kötelezte őt arra, hogy az általa megszállt országokban elősegíti demokratikus választások útján szabadon választott kormányok megalakulását. Amint említettük, elkötelezettségét Romániában és Bulgáriában megszegte, de Magyarországon ideiglenesen és bizonyos korlátozásokkal tartotta magát a jaltai határozatokhoz. A Vörös Hadsereg felügyelete mellett - az 1944. március 19-re - tehát az ország német megszállása előtt működő ellenzéki pártok és az addig illegális, de számszerűleg jelentéktelen kommunista párt jelöltjeiből, úgynevezett Nemzeti Bizottságokat alakítottak, amelyek ideiglenesen átvették a helyi

közigazgatás irányítását. 1944. Decemberében a nemzeti bizottságok az oroszok által megszállt országrészekén nyílt választások útján megszervezték az Ideiglenes Nemzetgyűlést, amelynek elnöke Zsedényi Béla miskolci jogakadémia professzor, az ideiglenes parlament által megválasztott Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnöke pedig Dálnoki Miklós Béla vezérezredes lett, aki Horthy kormányzása utolsó heteiben az 1. Hadsereg parancsnoka volt. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány, amely három Horthy-tábornokból (Miklós Bélán kívül Vörös Jánosból és Faragho Gáborból), valamint a Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt és a Kommunista Párt két-két tagjából állt, és amelyben a kultusztárcát gróf Teleki Géza, a tragikus halállal elhunyt Teleki Pál fia töltötte be, 1945 januárjában fegyverszüneti küldöttséget küldött Moszkvába, hogy a Horthy-féle sikertelen kísérlet után végleges fegyverszüneti egyezményt kössön a győztes hatalmakkal.

1945 január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény feltételei rendkívül szigorúak voltak. Magyarország szuverenitását messzemenően korlátozták és a fegyverszünet betartása az e célból létrehozott Szövetséges Ellenőrző Bizottságra (SZEK) bízta. A nyugati hatalmak javaslatát, amely szerint az orosz elnöklet alatt álló SZEK ne hozhasson direktívát az angol és amerikai képviselők egyetértése nélkül, a szovjet fél elutasította, de olyan kompromisszum született, amelynek értelmében az oroszok konzultálnak az amerikaiakkal és a britekkel, *de a direktívák kiadása nem függhet az ő beleegyezésüktől*. Ez a kompromisszum a későbbi események során súlyos következményekkel járt. A SZEK elnöke Kliment Vorosilov marsall, első alelnöke Szviridov altábornagy és a szovjet kormány politikai megbízottja G. M. Puskin diplomata lett. Az amerikai misszió vezetője Key altábornagy, majd 1946 júliusától kezdve Weems dandártábornok lett, az USA politikai megbízottja, majd követe Arthur Schoenfeld, az angol misszió vezetője Edgcumbe marsall, az Egyesült Királyság politikai megbízottja, majd követe J. Gascoigne lett.

Különösen szigorúak voltak a fegyverszüneti egyezmény gazdasági határozatai. Az egyezmény Magyarországot arra kötelezte, hogy a Szovjetunióknak 200 millió US-dollárt, Csehszlovákiának 30 millió US-dollárt, Jugoszláviának pedig 70 millió US-dollárt fizessen jóvátételként.

A harci cselekmények, a rendkívül magas jóvátételi összeg, a visszavonuló németek, de főleg a győztes orosz szoldateszka fosztogatásai a gazdasági helyzet szinte teljes összeomlását eredményezték.

E kedvezőtlen jelenségek ellenére a magyar nép 1945 nyarától kezdve mégis némi bizalommal

kezdett a jövőbe nézni. A győztes hatalmak Potsdami konferenciája által kötött 1945. augusztus 2-i egyezmény arra kötelezte a Szovjetuniót, hogy a két nyugati hatalomnak szélesebb jogkört biztosítson a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban. A "felszabadított Európáról" szóló jaltai nyilatkozat rendelkezései értelmében az Ideiglenes Nemzeti Kormány előkészítette az 1945 őszi megrendezett nemzetgyűlési választásokat. E választások célja volt, eldönteni, hogy Magyarországon a jövőben egy történelmi hagyományainak megfelelő nyugati demokrácia legyen a kormányforma, vagy pedig az úgynevezett "népi demokrácia", amely 1945 után Közép-Kelet-Európában a kommunista pártidiktatúra álcázását szolgáló megjelöléssé vált.

A kommunisták hatalmi pozíciói

A Vörös Hadsereg Magyarországra történt bevonulása után a konzervatív Horthy-rendszer által betiltott Kommunista Párt – amely Kun Béla erőszakos terrorrendszere miatt csak kis, jelentéktelen sejtekből állott és a munkásság széles tömegeiben kevés híve volt – a szovjet megszálló hatalom aktív segítségével lázasan kezdte kiépíteni hatalmi bázisát. A helyhatóságokban megalakult "nemzeti bizottságok" többsége e kis párt soraiból került ki. Az úgynevezett "kis nyilasoknak" adott amnesztia következtében a Nyilaskeresztes Párt egykori tagjai tízezerrel léptek be a Kommunista Pártba. A szovjet haderők magyarországi főparancsnoksága rendeletére 1945 márciusában rendeleti úton végrehajtott földosztástól a KP azt remélte, hogy tömegek tódulnak soraikba. Egy átfogó földreform Magyarországon már évtizedek óta esedékes volt. Az 1920-as évek elején végrehajtott un. Bethlen-Nagyatádi-féle földreform nem kielégítő: csak a "nadrágszj-parcellák" számát szaporította. A Teleki-kormány 1940-ben kidolgozott egy földreform javaslatot, amelyet a háború kitörése miatt a közellátás biztosítása érdekében a háború utánra halasztottak. Ennek az volt a lényege, hogy magánszemély kezében 250 hektárnál több föld nem maradhatott volna. A Kállay-kormány ennek kiegészítésére új javaslatot dolgoztatott ki, bevonva a felosztásba az egyházi, községi és állami birtokokat is. A végeredmény az lett volna, hogy az ország szántóterületének mintegy 90 %-a ötven hektárnál kisebb birtokból állt volna. Ennél még radikálisabb reformokat dolgozott ki a Független Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt és a népi írók kezdeményezésére alakult Nemzeti Parasztpárt.

A Vörös Hadsereg és magyar kommunista szövetségeseik által a 600/1945 sz. rendelet alapján

végrehajtott földosztás – amelynek radikális jellege mind a kisgazdapárt Nagy Ferencet, mind a parasztpárti Kovács Imrét meglepte, az ún. “úri birtokból” – amennyiben 1000 holdon aluli volt – 100 holdat hagyott meg a tulajdonos kezében, az ezer holdat meghaladó birtokokat teljes egészükben kártalanítás nélkül elkobozta, az ún. “paraszti birtoknál” a 200 holdon felüli területet kellett kisajátítani, “antifasiszta” ellenállók 300 holdat tarthattak meg. Félmillió úgynevezett szegényparaszt kapott 5 holdat, vagy annál is kisebb mértékű földterületet. Ez a földosztás, amelyet a szovjet hadsereg a kommunistákkal karöltve hajtott végre, nem egészséges agrárstruktúra kialakítását és a háború előtt is meglévő erős középparaszti és kisbirtokosi réteg megerősítését célozta, hanem életképtelen kisbirtokok létrehozásával a későbbi időpontra tervezett kollektivizálás alapjait teremtette meg és időlegesen súlyos helyzetbe hozta az ország közellátását. A Kommunista Párt ezen túlmenően hatalmi bázisa kiszélesítését remélte e rendeleti úton idegen hatalom utasítására végrehajtott földosztástól.

A Kommunista Párt legfontosabb hatalmi szerve azonban a szovjet biztonsági szervek segítségével megalakított és Péter Gábor parancsnoksága alatt álló politikai rendőrség volt, a később hírhedtté váló AVH elődje. E szervre sem a kormánynak, sem a parlamentnek nem volt befolyása. “Fasiszták” és “háborús bűnösök” üldözése ürügyén a politikai rendőrség százával tartóztatta le az embereket anélkül, hogy valódi bűnösségüket kivizsgálták volna. A háborús bűnösök felelősségre vonása érdekében életre hívott “népbíróságok” is többnyire olyan embereket ítéltek el, akik a kommunisták útjában álltak. Ilyen körülmények között került sor 1945 őszén az Ideiglenes Nemzetgyűlés feloszlására és a végleges nemzetgyűlési választások kiírására.

Az 1945 őszi választások

A választásokat két lépcsőben tartották meg 1945. október 7-én a budapesti törvényhatósági, majd 1945. november 4-én az országos választásokat. A budapesti törvényhatósági választásokon a kommunisták és a német fogságból hazatért Peyer Károly helyére lépő Szakasits Árpád vezette szociáldemokraták közös listán indultak. Ezek a pártok arra számítottak, hogy Budapest hatalmas munkástömegei a választáson olyan többséget biztosítanak, amelynek az eredményei kihatással lesznek az országos választásokra is. Amint említést nyert, a budapesti törvényhatósági választások 1945. október 7-én vasárnap zajlottak le. A Kommunista Párt vezetői 75 %-os

többségre számítottak. Estére azonban már kiderült, hogy leszámították magukat, és súlyos vereséget szenvedtek. A Független Kisgazdapárt a szavazatok 51 %-át szerezte meg, ami 121 mandátumot jelentett, a két munkáspárt közös listája 42,7 %-ot kapott s ezáltal 103 mandátumot. A maradék mandátumok több kisebb párt között oszlottak meg.

Kovács Imre szerint a budapesti választásból Moszkvában azt a tanulságot vonták le, hogy a teljes listakapcsolás és mesterséges osztozkodás nélkül a kommunisták képtelenek befolyásukat érvényesíteni. Ezért Vorosilov marsall, a SZEB elnöke október 16-án magához kérette az összes pártok vezetőit s azt javasolta, hogy a kormányzásban résztvevő pártok és a Polgári Demokrata Párt közös listával lépjenek fel az országos választásokon, hogy "kiküszöböljék a pártharcokat". Valamennyi párt – a Kommunista Pár vezetésével – s a SZEB nyugati képviselői tiltakoztak a közös lista ellen. Október 19-én Schoenfold amerikai követ felkereste Tildy Zoltánt a Kisgazda Párt vezérét, felszólította a közös lista elutasítására és biztosította őt az amerikaiak támogatásáról. E lépéshez csatlakozott Gascoigne is, az angol misszió vezetője. A közös lista terve ellen felemelte szavát a kommunisták kivételével valamennyi párt, Mindszenty bíboros, hercegprímás körlevélben foglalt ellene állást s erőteljes akcióba kezdett ellene az angol és amerikai diplomácia is. Vorosilov belátta, hogy a tervet nem lehet keresztülvinni. Ezt közölte Sztálinnal is, s a közös lista terve lekerült a napirendről.

Az 1945. november 4-én megtartott országos választáson az abszolút többséget a Független Kisgazdapárt szerezte meg 57 %-al (275 mandátum). 17-17 %-ot a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt (70-70 mandátummal) és 6,87 %-ot kapott a Nemzeti Parasztpárt. A többi szavazat a Polgári Demokrata Párt és a kis, jelentéktelen Radiális Párt között oszlott meg.

A polgári oldal győzelme nemcsak a magyar közvéleményt, de a nyugati országok közvéleményét is örömmel töltötte el. E győzelem több okra volt visszavezethető. A Vörös Hadsereg borzalmas kilengései (elhurcolások, fosztogatások, nők megerőszakolása stb.) a Szovjetunió által támogatott Kommunista Pártot az ország lakossága körében eleve népszerűtlenné tették. Ezen túlmenően Magyarország 1944/45-ben már nem ugyanez az ország volt, mint 1918/19-ben, a Tanácsköztársaság idején. A húszas és harmincas évek folyamán folytatott óvatos, de következetes szociálpolitika eredményeként, nemcsak a középosztály, a kispolgárság és a birtokos parasztság széles rétegei, hanem a munkásság felső, jobban kereső rétegei is konzervatív felfogásúvá váltak és a kommunistákkal szemben, akik ugyan ebben az időben a hatalmi monopóliumra irányuló igényüket tagadták, és ateizmusukat palástolták,

bizalmatlanok voltak. A Lengyelországban, Romániában és Bulgáriában szovjet segítséggel végrehajtott hatalomátvétel is elriasztólag hatott. Magyarország az 1945 őszi választásokkal a Nyugat mellett döntött – írta lelkesedéssel a nyugati sajtó.

A koalíciós kormány megalakulása – a SZEB beavatkozása a belügyekbe

A választási eredmények alapján a Kisgazdapárt egyedül is képes lett volna a kormányzásra. Vorosilov marsall, a SZEB elnöke azonban Tildy tudomására hozta, hogy a SZEB szovjet missziója semmilyen körülmények között nem támogatna egy kizárólagos kisgazdapárti kormányt s emlékeztetett arra, hogy Magyarországot a Vörös Hadsereg tartja megszállva. Ha azonban a Kommunista Párt, a Parasztpárt, a Szociáldemokrata Párt és esetleg a Polgári Demokrata Párt is részt vesz egy koalícióban, egy ilyen kormányt a SZEB is támogatna. Ezután megkezdődtek a kormányalakítási tárgyalások. Mivel a Kommunista Párt eleve kijelentette, hogy 50 %-osnál nagyobb kisgazda-részvételt nem fogad el, a Független Kisgazdapárt belement ebbe a kompromisszumba. A Kisgazdapárt Nagy Ferencet akarta miniszterelnöknek, de a kommunisták és a SZEB nyomására Tildy lett a miniszterelnök. Miniszterelnök-helyettesek Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád lettek, egyébként a tárcák arányosan oszlottak meg a koalíció pártjai között.

A legnagyobb küzdelem a belügyi tárcáért indult meg. Ez érthető volt, hiszen a belügy alá tartozott a városi, községi és megyei közigazgatás, s akié a belügyi tárca, az rendelkezett az országon belül a legaktívabb fegyveres erővel, a rendőrséggel. A kommunisták eleinte beleegyeztek látszat szerint abba, hogy kisgazdáké legyen a belügyi tárca, de amikor kiderült, hogy Kovács Bélát, a Kisgazdapárt főtitkárát jelölik e posztra, Vorosilov marsall segítségét kérték s a marsall nyomására a kisgazdák kénytelenek voltak átengedni a belügyi tárcát a kommunistáknak. Három hónapig Nagy Imre állt a belügyi tárca élén, 1946 február 1-től Rajk László lett a belügyminiszter. Vorosilovnak, mint a SZEB elnökének nem lett volna joga ilyen mérvű beavatkozáshoz, hatásköre csak a fegyverszünet ellenőrzésében állott, azonban a marsall olyan durva módon fenyegetőzött, s ezúttal a Kisgazdapárt a nyugati misszióktól sem kapott támogatást, úgyhogy a párt vezetősége úgy látta, hogy egyelőre engedni kell a szovjet nyomásnak. A későbbi események bebizonyították, hogy ez az engedmény végzetes módon járult hozzá a magyar demokrácia bukásához, de ezt 1945/46 fordulóján még nem lehetett előre látni. A kommunista párt vezetési – Rákosi, Gerő, Kádár és a többiek – szinte naponta erősítették, hogy

nem törekednek a hatalom teljes átvételére, úgyhogy számos polgári politikus és közéleti ember – így többek között Bibó István is, a naív parasztpárti közíró – hitelt adott ezen ígéretéseknek. E hiedelmükben abból indultak ki, hogy a Kommunista Párt – amelyik nyilvánosan elítélte a Tanácsköztársaság uralma alatt elkövetett “hibákat” – az idők folyamán olyan párttá alakult át, amelyik betartja a demokrácia játékszabályait.

A SZEB szovjet elnöke nyomására a Nemzetgyűlés 1946. február 1-én Magyarországon bevezette a köztársasági államformát. Köztársasági elnökké a gyenge és a kommunistákkal való együttműködésre hajló Tildy Zoltán választották meg, utóda mint kormányfő, Nagy Ferenc lett.

A magyar nép túlnyomó része a nagy többséggel megválasztott Független Kisgazdapárttól a jogállam mielőbbi helyreállítását várta. A párt főtitkára, Kovács Béla a bátor parasztvezér követelte a községi választások mielőbbi megtartását - községekben még mindig a kommunisták által dominált nemzeti bizottságok kormányoztak - az internáló táborok feloszlását és a rendőrség politikamentességét. Rákosi Mátyás, a Kommunista Párt főtitkára, aki egyúttal a miniszterelnök-helyettesi tisztséget is betöltötte - megígérte, hogy e kívánságokat teljesíti, mihelyt a Kisgazdapárt eltávolítja soraiból a “jobboldali”, “reakciós” és “fasiszta” elemeket. Fasisztának minősítettek mindenkit, aki a Kommunista Párt egyeduralmi törekvéseit ellenezte, még akkor is, ha az illető éppen német koncentrációs táborból tért vissza.

Rákosi és a kommunista pártvezetőség ekkor új taktikához folyamodott. A drágulás és a féktelen infláció elleni jogos küzdelem jelszavával tüntetésekre szólították fel az embereket, úgynevezett “direkt akciókra.” Nagy Ferenc emlékiratában így ír erről: “A vidéki városok tüntetői népítéleteket tartottak. A tüntető tömegek betörték a hivatali helységekre, kihurcolták onnan a nem marxista tisztviselőket, ezeket agyba-főbe verték és kihirdették ezeknek a tisztviselőknek népítélet alapján való erőszakos eltávolítását...”

De a parasztság és a polgárság oldalán is fokozódott a nyugtalanság. Éles felszólalásokat intéztek a Kommunista Párt erőszakos politikája ellen. Ezek közül kiemelkedő volt Sulyok Dezső 1946. február 8-i felszólalása, amelyben kifejtette, hogy az ország kormánya a Párizsban folyó béketárgyalásokon nem védelmezi eléggé a magyar érdekeket, holott indokolt lenne azon területek visszacsatolása Magyarországhoz, ahol magyarok zárt területen élnek idegen uralom alatt. A kommunisták és a baloldal viharos közbeszólásokkal zavarták meg Sulyok szerintük sovinszta beszédét. Másnap a miniszterelnök átiratot kapott a SZEB elnökétől, amelyben a fegyverszüneti egyezmény többszöri megsértésével vádolta a magyar kormányt és azzal

fenyegetőzött, hogy felmondja a Budapest fővárosnak nyújtott szovjet élelmiszerkölcsonnt. Mindezen fenyegető hangvételű jegyzékekkel a SZEB szovjet missziója azt akarta elérni, hogy a magyar kormány engedjen a Kommunista Párt követeléseinek.

Az 1946 márciusi válság és a Baloldali Blokk megalakulása

A Kisgazdapárt elleni támadást Rákosi Mátyás 1946. március 3-i mecsekaljai beszédével nyitotta meg. Rákosi a Független Kisgazdapárttól így nyilatkozott: “Itt jelentős reakciós csoport tömörült, amelyben képviselve van a klérus és a köztársaság minden ellensége.” Ezt követően a kommunisták érintkezésbe léptek a Nemzeti Parasztpárt és a Szociáldemokrata Párt vezetésével a Kisgazdapárt ellen irányuló Baloldali Blokk létrehozása érdekében. A Baloldali Blokk, amelyhez a Szabad Szakszervezetek Szövetsége is csatlakozott, március 6-án az alábbi határozatot fogadta el:

“A Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Szakszervezeti Tanács és a Nemzeti Parasztpárt együttes erővel veszi fel a harcot az előretörő reakcióval szemben, amely elsősorban a Független Kisgazdapárt jobbszárnyán gyülekezik és amely a magyar demokrácia vívmányait veszélyezteti, az ország gazdasági helyreállítását hátráltatja és hazánk elszigetelésével demokratikus szomszédainktól a béketárgyalások küszöbén károkat okoz a nemzet külpolitikai érdekeinek.” Ezután kijelentik, hogy nem hajlandók együttműködni a Független Kisgazdapárt “reakciós jobbszárnyával”. Egyúttal 1946. március 7-re, csütörtökre tüntetésre szólították fel Budapest dolgozó népét.

A tüntetés március 7-én a kora délutáni órákban kezdődött. Csepelről, Pesterzsébetről és a külső kerületekből óriási tömeg vonult be a Hősök Terére. A nagygyűlés a baloldali pártok vezetőinek meghallgatása után határozatot fogadott el s felszólította a Kisgazdapártot: zárja ki soraiból “mindazokat a reakciós jobboldali elemeket, amelyek a demokratikus haladásnak és ezzel az ország újjáépítésének ellenségei.” E felszólítást másnap, március 8-án átadták Nagy Ferenc miniszterelnöknek és választ kértek március 12-én déli 12 óráig. Ezt követően több fenyegető jegyzék érkezett a SZEB szovjet missziójától, amelyben azzal vádolták a magyar kormányt, hogy nem teljesíti a Vörös Hadsereg ellátására irányuló kötelelességeit s kilátásba helyezték, hogy a Szovjetunió bizalmatlansága, a SZEB jegyzékek célzásai a “reakció erősödésére”, a nyugati missziók passzivitása kihatással voltak a belpolitikai fejleményekre is.

Nagy Ferenc március 12-én a kisgazdapárti képviselők előtt tartott expozéjában ezekre a "reálpolitikai" érvekre hivatkozott, s hivatkozott arra is, hogy "felelős" angolszász tényezőktől is azt a baráti tanácsot hallottam, hogy Magyarországnak mindent meg kell tennie a Szovjetunióval való bensőséges viszony érdekében." A kisgazdák tehát némi pozíciót és elvet feladva – a Kommunista Pártnak és a Szovjetunióknak tett engedmények árán – megoldották az első koalíciós válságot. A párt közölte a Baloldali Blokk végrehajtó bizottságával, hogy soraiból kizárt húsz úgynevezett "jobboldali" képviselőt, többek között Nagy Vincét, Sulyok Dezsőt, Drozdy Győzöt, Vásáry Istvánt, Vásáry Józsefet, Stühmerné Oberschall Ilmát és másokat.

Minden tárgyilagos szemlélő előtt nyilvánvalóvá vált, hogy az 1946 márciusi válságban a Kisgazdapárt vereséget szenvedett és a krízisből a Kommunista Párt vezette Baloldali Blokk győztesen került ki.

A Független Kisgazdapárt konszolidációs kísérletei. Különböző vélt vagy valódi „összeesküvések”

1946 tavaszán a Kisgazdapárt megkísérelte magához ragadni a kezdeményezést. Május 21-én Nagy Ferenc memorandumot adott át a Baloldali Blokknak, amelyben követelte az önkormányzati választások mielőbbi megtartását, valamint az államhatalmi és törvényhatósági tisztségek pártok szerinti arányosítását, mivel mind a törvényhatóságokban, mind a községi nemzeti bizottságokban a kommunisták számarányukat jóval meghaladó tisztséget töltöttek be. A Baloldali Blokk elutasította a kisgazdák javaslatait, egyedül az önkormányzati választások szükségszerűségét ismerték el. A Baloldali Blokk május 26-i kaposvári gyűlésén a kommunisták újabb támadást intéztek a Kisgazdapárt jobbszárnya ellen, amely fedi a „fasiszta összeesküvéket”. A politikai rendőrség ugyanis nyomozást indított Kiss Szaléz szerzetes és csoportja ellen, akik állítólag nőket megerőszakoló szovjet katonákat öltek meg. A politikai rendőrség szerint ezeket a cselekményeket Gyulay László és Fillér László kisgazdapárti képviselők irányították, akik mentelmi jogának felfüggesztését a nemzetgyűlés kisgazdapárti többsége megtagadta. Miután több tárgyalás a kisgazdák és a Baloldali Blokk vezetősége között eredménytelen maradt, Nagy Ferenc a kisgazdapárti képviselők előtt június 4-én beszédet mondott, amelyben bejelentette, hogy a tárgyalások sikertelensége miatt lemond, de „új alapon hajlandó új kormányt alakítani”.

Puskin szovjet követ még ugyanazon a napon magához kérte Nagy Ferencet, s közölte vele, hogy a szovjet kormány nem nézné jó szemmel az eddigi koalíció felbomlását. Rákosi másnap reggel Szakasits Árpáddal, Kéthly Annával és a parasztpárti Erdei Ferencel együtt Leányfalura utazott Tildy Zoltánhoz, ahol megegyeztek abban, hogy a Kisgazdapárt az eddigénél jóval több rendőrkapitányi és főispáni tisztséget kap. Abban is megegyeztek, hogy az önkormányzati választásokat „a legközelebbi időpontban” megtartják. Nagy Ferenc e nélkül kötött kompromisszumot elfogadta és június 8-án vezetésével magyar kormányküldöttség utazott Washingtonba és Londonba a béketárgyalások előkészítése céljából. A küldöttség tagjaként vele utazott Rákosi Mátyás is.

A magyar delegáció nyugati útja idején súlyos incidens történt Budapesten, az Oktogon téren, helyesebben a Teréz körútnak az Oktogon és az Edison kávéház közötti részén. A hivatalos jelentés szerint egy orosz katona golyótalálat következtében holtan esett össze és több bajtársa megsebesült. Rövid időn belül a helyszínre kiszállt a politikai rendőrség több vezetője és az orosz városparancsnokság tisztjei. Ezek a Teréz körút 15. számú félig romos épület padlásán megtalálták a „tettes” részben elégett holttestét. Az azonosítás szerint a feltételezett gyilkos Dénes István 17 éves tanuló volt, akinél megtalálták a KALOT katolikus ifjúsági egyesület igazolványát. Kovács Imre emlékirata szerint a diák féltékeny volt az Edison kávéház egyik csinos pincérmőjére s ezért lövést adott le a neki láthatólag erőszakosan udvarló orosz tisztre. A diák azonban nem látta, hogy a pincérmő miatt két ittas szovjet tiszt egymással veszekedett, majd lőttek egymásra, az egyik holtan összeesett, a másik a kórházban halt meg. A halálos lövés nem a diáktól származott, de ezt politikai okokból a rendőrség nem engedte nyilvánosságra hozni. A Baloldali Blokk az esetet újabb támadásra használta fel a Kisgazdapárt ellen. A meggyilkolt orosz katonát dísztemetéssel temették el, a koporsónál Szviridov altábornagy mondott gyászbeszédet. E beszédében azt hangoztatta, hogy a Vörös Hadsereg katonái elleni merényletek annak következményei, amiért a kormány nem folytat harcot a fasiszta és a reakciós elemek ellen. A temetés utáni napokban az orosz politikai rendőrség, az NKVD számos magyar állampolgárt elhurcolt, többek között Filler László kisgazdapárti képviselőt. Az elhurcoltak nyomtalanul tűntek el.

A magyar kormányküldöttség hazatérés után Szviridov magához kérte Nagy Ferencet, kitért a Teréz körúti esetre is, de megállapította, hogy 1946 január 1-e óta „több mint 50 szovjet katonát gyilkoltak meg orvul”. E gyilkosságokkal Szviridov a Kisgazdapárt ifjúsági szervezetét, a

„Független Ifjúságot”, a Cserkészszövetséget, valamint a KALOT, KIOE. KDSZ nevű „antidemokratikus” keresztény egyesületeket vádolta és követelte betiltásukat, valamint a vezetők internálását. Követelte továbbá újabb jobboldali képviselők eltávolítását a Kisgazdapárt soraiból valamint azt is, hogy a magyar kormány tiltsa meg a katolikus papságnak, „hogy a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg ellen propagandát folytasson”.

Szviridov e jegyzéket az angol és amerikai misszióval való előzetes konzultáció nélkül adta át, ezért mind az amerikai, mind az angol misszió vezetője élesen tiltakozott a szovjet lépés ellen. A SZEB e célból összehívott ülésén Szviridov az angol és amerikai fél meglepetésére közölte, hogy a tiltakozás céltalan, mert a magyar kormány teljesítette a szovjet misszió követeléseit. A magyar kormány ugyanis 7330/1946 sz. rendeletével felhatalmazta Rajk belügyminisztert, „megtorló intézkedések” foganatosítására. 1946 július 8-án Rajk feloszlatta a KALOT, KALÁSZ nevű ifjúsági egyesületeket, a Katolikus Dolgozó Nők és Lányok Egyesületét valamint a Cserkészszövetséget. Mindszenty bíboros tiltakozó levelének hatására azonban engedélyezték az újjáalakított KALOT és a Cserkészszövetség működését. Mindezeket az eseményeket és lépéseket elemezve megállapíthatjuk, hogy 1946 őszére patthelyzet alakult ki Magyarországon. A Független Kisgazdapárt az eddig folytatott politikájával erőteljesebben tört lándzsát egy nyugati típusú polgári-paraszti berendezkedés mellett.

Az Országos Magyar Parasztnapok és a mezőgazdasági érdekképviselet

Miután a Kommunista Párt állandóan tüntetésekkel és felvonulásokkal fitogtatta erejét Budapest népének, a Kisgazdapárt vezetői elérkezettnek látták az időt egy budapesti országos parasztyűlés megtartására. Az Országos Magyar Parasztnapok megrendezésével a Parasztszövetséget bízták meg, a rendezvény fő eseményeit Szent István napjára, augusztus 20-ra tervezték. Mivel országos megmozdulásról volt szó, előzetes engedélyt kellett kérni a SZEB elnökétől. Szviridov Nagy Ferencsel folytatott megbeszélésén először ellenezte a Parasztnapok megtartást, „polgárháborús veszély”-re hivatkozott, de Nagy Ferenc ezúttal energikusan lépett fel, s Szviridov beleegyezett a Parasztnapok megtartásába, de nem Szent István napján, hanem későbbi időpontban. Így a rendezőbizottság 1946 szeptember 7-9-re tűzte ki az Országos Parasztnapok időpontját.

Már szeptember 7-én megrendezték a magyar népfőiskolások első országos találkozóját, valamint az újjászervezett Gyöngyösbokréta gálaestjét a Városi Színházban. A Parasztnapok központi

rendezvénye azonban a Hősök Terén szeptember 8-án tartott gyűlés volt. A Gerő Ernő vezetése alatt álló Közlekedési Minisztérium előzetes ígérete ellenére előbb megtagadta különvonatok indítását, de később Nagy Ferenc határozott fellépése következtében csökkentett számban rendelkezésre bocsátott különvonatokat. Így is több mint 300 ezer ember vett részt a Hősök Terén tartott tömeggyűlésen, nemcsak parasztok, de ipari munkások, értelmiségiek, diákok is. Az utcák ezúttal nem a szokásos vörös lobogókkal, de magyar nemzeti zászlókkal voltak fellobogózva. Kiss Sándor a Parasztszövetség elnöke nyitotta meg az ülést, aki minden prominens jelenlévőt üdvözölt. Az angol és amerikai missziók vezetőit dörgő tapsvihár fogadta, de a legtöbb tapsot Sulyok Dezső, a nemrég megalakult Magyar Szabadságpárt elnöke kapta. Szviridov altábornagynak csak a hivatalos személyiségek tapsoltak.

A gyűlés fő szónoka Nagy Ferenc miniszterelnök volt. Hangsúlyozta, hogy Magyarországnak tovább kell haladnia a demokrácia teljes kiépítése irányában. „Politikai biztonságra és félelem nélküli életre van szükség, törvényességre és társadalmi igazságosságra.” Követelte az önkormányzati választások mielőbbi megtartását, valamint a mezőgazdaság érdekképviseleti szervének létrehozását. A tömeggyűlés egy „Határozati javaslat” elfogadásával ért véget. Ebben leszögezték, hogy a parasztság munkája nélkül nem lehetett volna az értékálló új pénzt megteremteni. Ennek ellenére osztályharc akadályozta meg a parasztságot abban, hogy szava legyen az ország sorsának formálásában. Majd így folytatódott: „Ezért határozottan kinyilvánítjuk, hogy szemben állunk azokkal, akik a régi világot akarják visszaállítani, de azokkal is, akik a demokráciát osztályok, pártok vagy egyéb érdekcsoportok kedvéért meg akarják hamisítani. A Nemzetgyűlésnek mielőbb el kell fogadnia a Mezőgazdasági Érdekképviselet létrehozásáról szóló törvényjavaslatot.”

A mezőgazdasági érdekképviseletről szóló törvényjavaslat gondolatát először Z.Nagy Ferenc kispárti képviselő vetette fel 1945 decemberében, a következő hónapok során a Kisgazdapárt, a Parasztpárt és a szociáldemokraták helyeslően foglaltak állást, úgyhogy a Földművelésügyi Minisztérium 1946 április 6-ra elkészítette a törvényjavaslatot. A tervezet szerint az érdekképviselet neve Országos Mezőgazdasági Szövetség lett volna, amelynek feladata a mezőgazdaság és a mezőgazdasági népesség érdeket képviselni minden illetékes fórum előtt. „Ezért az OMSZ tanulmányozza és értékeli a mezőgazdasági viszonyokat, a termelést, értékesítést, a mezőgazdasági népesség helyzetét, a mezőgazdasági munkáviszonyokat és mindezek alapján a mezőgazdaság érdekeit érintő törvények és rendeletek kiegészítésére

javaslatot tesz.”

1946 áprilisától az év augusztusáig folyt a vita pártközi értekezleteken és a minisztertanácsban a törvényjavaslatról. A Kommunista Párt minden módon meg akarta akadályozni a javaslat törvényerőre emelését. Nyomást gyakorolt a Parasztpártra és a szociáldemokratákra, hogy elodázzák a törvényjavaslat parlamenti megvitatását. A Kisgazdapárt ennek ellenére úgy döntött, hogy önálló indítványként a nemzetgyűlés elé terjeszti a törvényjavaslatot. A javaslatot Kiss Sándor nyújtotta be 1946. augusztus 23-án. A Szociáldemokrata Párt is helyeselte a javaslat tárgyalását, egyedül Marosán György és Schiffer Pál képviselők elleneztek.

Kiss Sándor javasolta a törvényjavaslat ügyében a Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt és a Parasztpárt egységfrontja kialakítását. Az erre irányuló tárgyalások 1946 őszén már meglehetősen előrehaladtak, s így a Kommunista Párt teljesen elszigetelődött. Rákosi azonban tudta, hogy amennyiben a nemzetgyűlés elfogadja ezt a törvényt, a parasztság érdekképviselője teljesen kicsúszik az MKP kezéből.

Ekkor közbelépett a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet missziója. Szviridov október 2-án magához kérte Nagy Ferencet és a fegyverszüneti egyezményre hivatkozva megtiltotta a javaslat parlamenti tárgyalását. Elhatározását azzal indokolta, hogy az érdekképviselői rendszer korporatív jellegű, hasonlít Salazar portugál vezér fasizmusának hivatásszerkezeteihez. Ezért tanulmányozni kell, míg megengedheti a parlamenti tárgyalást. Fölösleges ehhez hozzáfűznünk, hogy a javaslat tárgyalására soha több nem került sor. Kiss Sándor, a Parasztszövetség elnöke erről így emlékezik vissza: „A Kommunista Párt elszigetelődött és a szovjet beavatkozását kérte. Az akció győzelem és vereség volt egyszerre, amely előrevetítette a bekövetkező események súlyos árnyékát. Mutatta, hogy a szovjet megszállás és beavatkozás nélkül Magyarországon demokratikus középkoalíció jött volna létre és gyorsan megszilárdult volna a parlamenti rendszer.”

A Magyar Közösség és a „Köztársaság elleni összeesküvés”

A SZEB gyakori beavatkozása és a Kommunista Párt szovjet segítséggel elért sikerei ellenére Magyarország 1946 őszén összehasonlítva a többi szovjet uralom alatt álló országokkal még mindig polgári demokrácia volt. Rákosi Mátyás azonban már 1946 novemberében egyik beszédében úgy nyilatkozott, hogy „Magyarországon is mihamarabb el kell jutni a fejlettebb népi

demokráciák szintjére”. Ez gyakorlatilag a Kommunista Párt uralmának kiépítését jelentette volna. Amikor Rákosi e beszédét tartotta, már biztos lehetett abban, hogy a Szovjetunió minden eszközzel támogatni fogja a magyar kommunisták törekvéseit. Ennek realizálása érdekében tervelték ki „A Magyar Köztársaság és demokrácia elleni összeesküvést”, röviden a „Magyar Közösség” ügyét.

A Magyar Közösség azokhoz a konzervatív, jobboldali szellemiségű és faji alapon álló titkos szervezetekhez tartozott, amelyek erős politikai befolyást gyakoroltak a Horthy-korszakban. Ilyenek voltak az Eckhardt Tibor, Gömbös Gyula és Bajcsy-Zsilinszky Endre által alapított Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME), vagy a Teleki Pál és Bajcsy-Zsilinszky által irányított Etelközi Szövetség (EKSZ). A Magyar Közösség a 30-as évektől kezdve szerepet játszott a náci befolyás visszaszorításában, a német megszállás alatt pedig az ifj. Horthy Miklós vezette „Kiugrási Iroda” támogatásával. Alapító tagjai közé tartoztak: Arany Bálint mérnök, aki 1945 után a Kiszgazdapárt budapesti szervező irodáját vezette, Donáth György, aki 1943-ban a kormánypárt, a Magyar Élet Pártja alelnöke volt, de 1945-ben belépett a Kiszgazdapártba, Szent-Iványi Domokos diplomata, a Horthy által Moszkvába küldött fegyverszüneti küldöttség egyik tagja, Szent-Miklóssy István vezérkar őrnagy valamint Csomóss Miklós fogorvos, aki egy ideig rejtegette Bajcsy-Zsilinszky Endrét. Csomóss alapította a húszas években az első magyar nemzeti szocialista pártot, majd 1928-ban a Nyilaskeresztes Párt igazgatója lett, de 1939-ben a túlzott német befolyás miatt felháborodva kilépett a pártból és Bajcsy-Zsilinszky Endre táborához csatlakozott.

Arany Bálint, Donáth, Csomóss, Szent-Iványi és Szent-Miklóssy irányításával 1945 után a Magyar Közösség újjászerveződött, főként azzal az elképzeléssel, hogy az oroszok kivonulása után „igazi magyarok” vegyék át az ország vezetését. Míg 1945 előtt a Közösség politikája főként a sváb befolyás háttérbe szorítására irányult, addig politikájukat 1945 után bizonyos enyhe antiszemita velleitás jellemezte, ami azonban nem zárta ki azt, hogy kapcsolatban álltak jelentős és köztisztviselőben álló zsidó származású polgári politikusokkal. A mozgalom inkább antikommunista volt, semmint antiszemita. A Közösség vezetői 1945 nyarától kezdve Arany Bálint lakásán találkoztak. Aranyhoz főként az alábbi közösségi tagok jártak: Héder János mérnök, Kiss Károly mérnök, Saláta Kálmán kiszgazdapárti képviselő, Szent-Iványi Domokos, Donáth György és Szent-Miklóssy István. Összeesküvésről nem volt szó, inkább bizalmas baráti beszélgetésekről. Főleg arról tanácskoztak, miként lehet újjáalakítani az országot az oroszok

kivonulása után s főleg arról, miképpen lehetne megakadályozni egy esetleges fegyveres kommunista puccskísérletet. E célból a tanácskozásaikba bevontak néhány régi, Horthy-korszakbeli tisztet, így Dálnoki Veress Lajos vezérezredest és András Károly vezérőrnagyot. 1946 október elején bizalmas körben kiadtak és köröztettek egy illegális röpiratot, amely rövidesen a Pálffy-Oesterreicher tábornok vezetése alatt áll katonapolitikai osztály kezébe került, s ürügyül szolgált a Magyar Kommunista Pártnak egy nagyarányú koncepciós per kidolgozására. 1946 decemberében – néhány nappal karácsony előtt – Kovács Béla főtitkár arról informálta Nagy Ferencet telefonon, hogy a katonapolitikai osztály letartóztatta Arany Bálintot és Szent-Iványi Domokost. Nagy Ferenc magához kérte Bartha Albert honvédelmi minisztert, aki még semmit sem tudott a letartóztatásokról. A miniszterelnök azután hívatta Pálffy Györgyöt, a katonapolitikai osztály vezetőjét s felelősségre vonta, amiért e letartóztatásokat nem jelentette be felettesének. Megállapodtak abban, hogy Bartha elmegy a katonapolitikai osztály fogdájába és személyesen beszél a foglyokkal. Másnap azonban Pálffy azt közölte Barthával, hogy Szviridov nem engedi meg, hogy a honvédelmi miniszter beszéljen a foglyokkal. Amikor Nagy Ferenc ezért szemrehányás tett Szviridovnak, utóbbi letagadta, hogy bármilyen utasítást adott volna Pálffy-Oesterreichernek. Ettől felbátorodva Nagy Ferenc elrendelte fegyelmi bizottság összehívását Pálffy ügyének kivizsgálására. Ekkor Nagy Ferencet felkereste Kondratov tábornok, a SZEB mellé beosztott NKVD-tiszt és közölte a Pálffy elleni fegyelmi eljárás azonnal beszüntetését. Hozzátette: „Amennyiben miniszterelnök úr nem rendeli el a vizsgálat megszüntetését, akkor az egész összeesküvés ügyet a szovjet katonai rendőrség fogja kézbe venni.” Nagy Ferenc ezután leállította a Pálffy elleni vizsgálatot.

1947. január 10-én Rajk László belügyminiszter Tildy Zoltán köztársasági elnök irodájában tájékoztatta a kormány tagjait a nyomozás állásáról. Követelte Jaczkó Pál, Saláta Kálmán, Gyulay László, Hám Tibor, Horváth János, Kiss Sándor és Vörös Vince kiscsapatparti képviselők mentelmi joga felfüggesztését valamint bejelentette, hogy Mistéth Endre újjáépítési miniszter is részt vett az összeesküvésben. Mistéth Nagy Ferenc kérésére azonnal lemondott miniszteri állásáról.

A Rajk által említett képviselők Saláta Kálmán kivételével – aki külföldre szökött – Nagy Ferencék nyomására lemondtak mentelmi jogukról. Ezzel elindult egy lavina, mert a politikai rendőrség és az ügyészség szinte hetente újabb és újabb kiscsapatparti képviselők mentelmi joga felfüggesztését kérte.

A SZEB 1947. január 17-i ülésén foglalkozott az úgynevezett „összeesküvés” ügyével. Szviridov válaszolt az angolszász hatalmak képviselőinek kérdéseire, ők azonban e válaszokat nem tartották őszintének s ezért nem látták értelmét a további kérdéseknek. Helm, a brit misszió tagja január 28-án felkereste Nagy Ferencet, aki szerint a „Magyar Közösség” tagjainak tevékenysége alig tekinthető összeesküvésnek, hiszen csak tervezgetésekről volt szó. Ennek ellenére Nagy kijelentette, kerülni akarja a kommunistákkal való konfrontációt, mert célja addig fenntartani a koalíciót, amíg az oroszok el nem hagyják az országot.

Kovács Béla letartóztatása

A Kommunista Párt 1947 februárjában kezdte meg koncentrált támadását a Kisgazdapárt széttűzésére. Az eddig elfogott képviselők nem voltak valójában fontosak a számukra. Végző céljuk elérése érdekében - ami a polgári demokrácia megsemmisítése volt – erősebb lépésekre volt szükségük. 1947. február 7-én a Budapesti Népbíróság ötös tanácsa arra kérte Varga Bélát, a Nemzetgyűlés elnökét, intézkedjen Kovács Béla mentelmi jogának az előzetes letartóztatását is magában foglaló felfüggesztéséről. Péter Gábor, a politikai rendőrség főnöke ugyanis átíratot küldött a népügyészségnek, amely szerint Kovács Béla, a Kisgazdapárt főtitkára tudott az összeesküvésről, sőt támogatta annak célkitűzéseit. Elfogadta a Magyar Közösség javaslatát, hogy legyen tagja egy új ellenkormányának.

A mentelmi bizottság február 21-22-én tartott ülésén úgy döntött, hogy nem adja ki Kovács Bélát. A kisgazdapárti és Sulyok-párti képviselők leszavazták a mentelmi bizottságban a két munkaspártnak a kiadatásra irányuló indítványát. Rákosi Mátyás e döntés után rádióbeszédet tartott, elítélte a mentelmi bizottság döntését, kijelentette, hogy a kommunisták a népre fognak apellálni és új választások kiírását fogják követelni. Nagy Ferenc egyrészt úgy látta, hogy Kovács Béla személye a magyar demokrácia központi kérdésévé vált. „Az ország népe úgy fogta fel, hogy Kovács Béla olyan fontos bástya a demokráciában, amelyet ha engedünk ledönteni, semmi sem állíthatja meg a kommunista törekvések elsöprő áradatát” – írja emlékiratában. Az angol és amerikai missziók vezetői egyrészt kemény magatartásra akarták rábírní Nagy Ferencet, de Schoenfeld amerikai követ arra is figyelmeztette Nagyot, hogy függetlenül a pártharcoktól, végül is megszálló szovjet hadsereg kezében van a döntés joga.

Valóban a szovjet hadsereg döntött. Miután a parlament nem adta ki Kovács Bélát, Nagy Ferenc és Szakasits, a szociáldemokraták vezére úgy döntöttek, hogy február 24-én Kovács Béla jelenjen

meg a rendőrség államvédelmi osztályán. Bejelenti, hogy őrizetbe nem vehető, de egyébként minden korlátozás nélkül a nyomozó hatóság rendelkezésére áll. A Belügyminisztérium a február 25-i kihallgatásról közleményt adott ki, amely szerint a szembesítés folyamán a letartóztatásban lévő Szent-Iványi Domokos, Jaczkó Pál és Gyulay László terhelő vallomásukat Kovács Bélával szemben fenntartották. Ugyanezen a napon - 1947 február 25-én - szovjet politikai tisztek jelentek meg a magyar politikai rendőrség Andrassy út 60 sz. háza irodájában, s Kovács Bélát letartóztatták. A letartóztatás tényét másnap Varga Béla, a parlament elnöke jelentette be a nemzetgyűlés ülésén. A Világ, a Polgári Demokrata Párt lapja erről kommentár nélkül így számolt be:

„A szovjet megszálló hatóságok 1947 február 25-én Budapesten földalatti szovjetellenes fegyveres terrorista csoportok alakításában és a szovjet hadsereg ellen irányuló kémkedés szervezésében való részvétel miatt letartóztatták Kovács Bélát, a Független Kisgazdapárt főtitkárát.” A politikát figyelő közvéleményben ezután szomorú letargia, a minden mindegy állapota uralkodott el. Kézzel fogható valósággá vált, hogy Magyarországon minden lényeges kérdésben a Szovjetunió mondja ki a döntő szót. Itt az történik kizárólag, amit a szovjetek akarnak. Felmerül még utólag is a kérdés, meg lehetett volna-e akadályozni e tragikus fordulatot, ha Nagy Ferenc, Varga Béla és Tildy Zoltán elnök kezdettől fogva keményebb magatartást tanúsítanak? A történelem csak a megtörtént eseményekkel foglalkozik. A „Mi lett volna, ha?” kérdése hipotézis és kizárólag elméleti szempontból nézve érdekes. Ha mégis felvetjük itt a kérdést, a válasz valószínűleg nemleges lesz. Charles Gati magyar származású amerikai történész állításával szemben le kell szögeznünk:

A szovjet megszálló hatalom kezdettől fogva arra törekedett, hogy Magyarországon – akárcsak a többi szovjetek által megszállt országban - a Kommunista Párt diktatúráját készítse elő. Ezt látszanak alátámasztani a Kovács Béla letartóztatását követő éles hangú amerikai és angol jegyzékek is, amelyeket részben Szviridov altábornagyhoz, részben a szovjet kormányhoz intéztek Kovács Béla ügyében. Szviridov 1947 március 20-i utolsó válaszjegyzéke határozottan visszautasított minden további „angolszász beavatkozást Magyarország belügyeibe” és a szovjet megszálló hatóság jogkörébe tartozó ügyekbe. A nyugati nagyhatalmak fellépése nem érte el célját. Nyilvánvalóvá vált, hogy Magyarország a szovjet érdekszférába tartozik.

Kovács Bélát 1947 márciusában a Szovjetunióba deportálták, ahol 20 évi kényszermunkára ítélték. Sztálin halála után hazaszállították Magyarországra, de csak 1956 tavaszán bocsátották

szabadon. A Donáth György és 12 társa elleni kirakatper 1947 február 27-én kezdődött. A Népbíróság 1947 április 16-án hozta meg a perben az elsőfokú ítéletet. Donáth Györgyöt, Dálnoki Veress Lajost, András Sándort kötélt általi halálra, Szent-Miklóssy Istvánt és Arany Bálintot életfogytiglani kényszermunkára ítélték, Szent-Iványi Domokost 14 évi fegyházra. A Népbíróságok Országos Tanácsa 1947. július 2-án részben mérsékelte az ítéletet. Egyedül Donáth György halálbüntetését hagyták jóvá. Dálnoki Veress Lajost 15 évi fegyházra, András Sándort 10 évi, Arany Bálintot 12 évi kényszermunkára ítélték. Az első pert további hat per követte, amelynek során összesen 260 személyt vontak büntető jogi felelősségre.

Nagy Ferenc lemondása, a „kékcédulás választások” és a magyar demokrácia végső veresége
Amint már céloztunk rá, Kovács Béla letartóztatása a szovjet megszálló hatóságok által fordulópontot jelentett a háború utáni Magyarország történetében. Kiinduló pontját képezte a kommunista hatalom átvételi politikának. Amikor 1947 májusában Nagy Ferenc miniszterelnök néhány hetes szabadságra Svájcba utazott, a politikai rendőrség leleplezte, hogy ő is részese az összeesküvésnek. Mivel kisfia Magyarországon maradt, csak azzal a feltétellel engedték a gyermeket kiutazni, ha Nagy Ferenc aláírja lemondó levelét. Nagy engedett a zsarolásnak, annál is inkább, mivel jogosan tételezte fel, hogy hazatérése esetén őt is letartóztathatják. Miután fiát a határon átvette, családjával együtt Amerikába távozott. Varga Béla, a Nemzetgyűlés elnöke és több képviselő, aki joggal félt a letartóztatástól, szintén külföldre szökött, így sulyok Dezső, Pfeiffer Zoltán és Peyer Károly, a Szociáldemokrata Párt egykori elnöke. Az új kormányfő, a gyenge jellemű és a kommunistákkal kollaboráló Dinnyés Lajos lett, aki engedett Rákosi nyomásának és kiírta az új választásokat.

Az új választójogi törvény nemcsak az egykori nyilasokat, „fasisztákat” és volksbundistákat zárta ki a választói névjegyzékből, de az egykori kormánypárt, a MÉP vezetőségi tagjait, tisztségviselőit, Horthy-korszakbeli magasabb rangú tisztviselőket, összesen az eddig választásra jogosultak 10 %-át. De mivel a választói névjegyzék összeállítása a kommunista belügyminisztérium instrukciói szerint készült, számos polgárt minden jogalap nélkül zártak ki. De a választások kimenetelét leginkább az ún. „kék cédulás” rendszer biztosította. A Kommunista Párt által mozgósított szavazók magyar és szovjet rendszámú teherautókon keltek útra leadni hamis szavazataikat. Elég, ha ennek bizonyítására Veszprém megye kisgazdapárti főispánja jelentéséből idézünk:

„A megyében százával járnak az orosz és magyar teherautók, s hamis kivonatokkal, hamis névre,

hamis választási sorszámmal szavaznak. Egy teherautón lévő 20-30 ember száz-százötven szavazatot is leadhat. A pápai rendőrséget ebben az ügyben felszólították letartóztatások foganatosítására, de a rendőrség e kérelmet megtagadta”.

Az 1947 augusztus 31-én tartott választások végeredményeként a kommunisták 22,3 %-ot kaptak, a Független Kisgazdapárt 14,6 %-ot, a szociáldemokraták 16,3 %-ot, a Parasztpárt 8,7 %-ot, a Pfeiffer Zoltán vezette Függetlenségi Párt 11,9 %-ot, a Barankovics István vezette Demokrata Néppárt 16,5 %-ot, a Balogh István vezette Magyar Független Demokrata Párt 4,4 %-ot, a Keresztény Női Tábor 1,5 %-ot, a Polgári Demokrata Párt 1,5 %-ot. Tehát a kommunisták nyílt csalással is csak a szavazatok 22 %-át kapták meg. A polgári pártok tehát – ha összefognak – képesek lettek volna kormányt alakítani. A Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt és a Parasztpárt vezetői ekkor azonban már mind társutasok vagy beépített kommunisták voltak, akik az ún. Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontban egyesülve 60 %-os többséget alkottak s így Dinnyés Lajos elnökletével és a Kommunista Párt irányításával ők alakítottak kormányt. Az 1945-ben még abszolút többséggel bíró Kisgazdapártot a Rákosi által később „szalámitaktikának” elnevezett módszerrel, az „összeesküvők” elleni koncepciókkal, a SZEB nyílt beavatkozásával sikerült jelentéktelen, kollaboráns párttá leszorítani. A „Függetlenségi Front” 60 %-os abszolút többségével – valamint a kommunista ún. „R-gárdisták” gyakran durva akcióival a Pfeiffer vezette Függetlenségi Pártot kiszorították a parlamentből, a Barankovics-párt feloszlott, a Szociáldemokrata Pártot Szakasits Árpád és Marosán György kényszer alkalmazásával egyesítették a Kommunista Párttal s az új párt neve Magyar Dolgozók Pártja (MDP) lett. Ezáltal a magyar munkásosztály több évtizedes pártja megszűnt önálló pártként létezni. A kommunisták által dominált parlament 1948 júniusában megszavazta az egyházi iskolák államosításáról szóló törvényt. Újabb erőszakos lépés volt az Ordass Lajos evangélikus püspök ellen 1948 őszén indított kirakatper, majd Mindszenty bíboros letartóztatása 1948 decemberében s végül a bíboros életfogytiglani szabadságvesztésre való elítélése 1949 februárjában. Magyarországon az 1947-es „kékcédulás” választások után megszűnt véglegesen a jogállam, 1948-ben, a „fordulat évében” már totalitárius berendezkedésű diktatúrává lett, s mint ilyen a szovjet birodalom csatlósává vált. Ezt az állapotot csak az 1989-90-ben bekövetkezett rendszerváltozás szüntette meg.

Értékelés

Milyen okokra lehet e végzetesnek bizonyult politikai változást visszavezetni? Véleményem

szerint több tényező okozta a magyar parlamentarizmus bukását:

- Mindenekelőtt a legdöntőbb tényező a szovjet párt- és állami vezetés arra irányuló akarata volt, hogy Magyarországot beolvassza a Szovjetunió vezette totalitárius táborba. Az 1945 őszi szabad választásokat az akkori kisgazdapárti vezetés és a nyugati missziók, valamint a magyar közvélemény határozott fellépése kényszerítette ki s Vorosilov marsall „reálpolitikusként” engedett e többszörös nyomásnak. A SZEB-nek az 1945 őszi választások utáni magatartása azonban döntő módon bizonyítja, hogy a Szovjetunió kezdettől fogva nem volt hajlandó Magyarországon egy „finn alternatívát”, vagyis egy parlamentáris demokráciát eltérni.
- A nyugati missziók néha erélyes, néha mérsékelt, de végső soron mindig eredménytelen tiltakozásai azt bizonyítják, hogy Anglia és az USA e formális tiltakozásokon túlmenően nem volt arra elszánva, hogy a jaltai nyilatkozat és a fegyverszüneti egyezmény rendelkezéseinek betartását erőszak kilátásba helyezésével érvényre juttassa.
- Rákosi Mátyás és a kommunista pártvezetés állandó fogadkozásai, hogy a Kommunista Párt nem törekszik a hatalom átvételére, hanem hajlandó együttműködni a többi „demokratikus” párttal, amennyiben azok eltávolítják soraikból a „jobboldali”, „reakciós” elemeket. Ezt sok polgári politikus el is hitte. Elég, ha itt Tildy elnök, Oltványi Imre vagy Bibó István nevét idézzük emlékezetünkbe. 1952-ben maga Rákosi Mátyás dicsekedett azzal, hogy „reálpolitikai okokból” kénytelen volt a Kommunista Párt végső célját, vagyis a hatalom teljes átvételét palástolni és azt a látszatot kelteni, mintha betartaná a „polgári demokrácia” játékszabályait.

Felhasznált irodalom:

Földesi, Margit: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon, 1945-1947. Budapest, 1995.

Gati, Charles: Hungary and the Soviet Bloc Durham, USA, 1986

Nagy, Ferenc: Küzdelem a vasfüggöny mögött. 1-2. kötet. Budapest 1990.

Ungváry, Krisztian: Két röpirat – Politikai hangulat Magyarországon 1945-1946-ban. In: 2000, Irodalmi és társadalmi havi lap, 2002. május szám 59-67.old.

